УДК 338.48:502.131.1; JEL classification: L83; Q01; Z32
DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2026-3-60

Немашкало Каріна Ромеовна, к.е.н., професор, професор кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна
Мажута В'ячеслав Леонідович, аспірант, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна

Nemashkalo Karina, PhD (Economics), professor, Department of Management, Business and Administration, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine, https://orcid.org/0000-0002-8614-750X
Mazhuta Viacheslav, PhD student, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine, https://orcid.org/0009-0003-1740-4626

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНДИКАТОРІВ ОЦІНЮВАННЯ СТАЛОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ
DEVELOPING A SYSTEM OF INDICATORS FOR ASSESSING THE SUSTAINABILITY OF TOURIST DESTINATIONS

Немашкало К. Р., Мажута В. Л. Формування системи індикаторів для оцінювання сталості туристичних дестинацій. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Том 11. № 3. С. 337 – 342.

Nemashkalo K., Mazhuta V. Developing a system of indicators for assessing the sustainability of tourist destinations. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2026. Volume 11. № 3. pp. 337 – 342.

У статті обґрунтовано необхідність формування інтегрованої системи кількісних і якісних індикаторів для оцінювання сталості туристичних дестинацій. Доведено, що традиційні показники туристичної активності не дають змоги повноцінно оцінити екологічні, соціокультурні, управлінські, безпекові та відновлювальні аспекти розвитку дестинацій. На основі аналізу наукових підходів запропоновано систему, яка поєднує кількісний контур, орієнтований на статистично вимірювані параметри, та якісний контур, що відображає управлінську спроможність, участь зацікавлених сторін, рівень довіри, кризову комунікацію та екологічну відповідальність бізнесу. Особливу увагу приділено адаптації системи до умов України та завдань післявоєнного відновлення. Запропоновано використовувати базове ядро індикаторів і змінні модулі для різних типів дестинацій та моніторингу їхнього прогресу.
Ключові слова: *сталий туризм; туристична дестинація; сталість туристичних дестинацій; індикатори оцінювання; кількісні індикатори; якісні індикатори; післявоєнне відновлення; управління туристичними дестинаціями.*

The article substantiates the theoretical and methodological foundations for developing a system of indicators for assessing the sustainability of tourist destinations. The relevance of the study is determined by the growing need to move from fragmentary measurement of tourism activity to a comprehensive diagnosis of destination sustainability, especially under conditions of uncertainty, security risks and post-war recovery. It is argued that traditional indicators, such as tourist arrivals, overnight stays, revenues, and accommodation occupancy, are insufficient for evaluating the long-term viability of destinations because they do not fully capture environmental pressures, sociocultural balance, governance capacity, stakeholder participation, safety, and recovery potential. Based on the analysis of existing approaches to sustainable tourism assessment, the article proposes an integrated system that combines quantitative and qualitative indicators. The quantitative component includes indicators of economic viability, sociocultural balance, environmental pressure, safety and accessibility, resilience and recovery, and management performance. The qualitative component focuses on the quality of destination governance, stakeholder involvement, trust and social acceptance of tourism, crisis communication, recovery capacity, and environmental responsibility of tourism businesses. A specific feature of the proposed system is the combination of a universal core of indicators with variable modules tailored to different destination types, including urban, nature-oriented, resort, cultural, border, and post-war recovery destinations. The article also emphasizes the need to combine static assessment with a dynamic progress index, enabling evaluation not only of the current level of sustainability but also of the speed and quality of positive changes. The proposed approach is designed to support evidence-based decision-making, identify priorities for recovery, compare similar destinations, and strengthen sustainable destination management in Ukraine.
Keywords: *sustainable tourism; tourist destination; destination sustainability; assessment indicators; quantitative indicators; qualitative indicators; post-war recovery; destination management.*

Вступ

Протягом останніх років туристичні дестинації дедалі більше розглядаються не лише як місця концентрації туристичних потоків, а як складні просторові системи, у яких поєднуються економічні, соціальні, культурні та природно-ресурсні процеси. Тому оцінювання їхнього розвитку лише за кількістю туристів, доходами чи рівнем завантаженості інфраструктури є недостатнім. Такі показники відображають переважно економічний результат, але не дозволяють повною мірою оцінити вплив туризму на природне середовище, місцеве населення, культурну спадщину та здатність дестинації адаптуватися до зовнішніх викликів.

Для України ця проблема має особливе значення в умовах війни та майбутнього післявоєнного відновлення. Руйнування інфраструктури, зміна туристичних потоків, поглиблення регіональних диспропорцій і загострення безпекових ризиків потребують більш обґрунтованого управління туристичними територіями. За таких умов сталість туризму має розглядатися як вимірювана характеристика розвитку дестинації.

Саме тому виникає потреба у формуванні системи індикаторів, що поєднує кількісні та якісні параметри. Кількісні показники дають змогу оцінити туристичні потоки, доходи, зайнятість, навантаження на інфраструктуру, використання ресурсів і рівень екологічного впливу. Якісні індикатори відображають якість управління дестинацією, рівень залучення зацікавлених сторін, безпечність туристичного середовища, екологічну відповідальність бізнесу та спроможність громади впливати на розвиток туризму.

Наукова і практична проблема полягає в тому, що наявні підходи до оцінювання сталості туристичних дестинацій часто залишаються фрагментарними. Частина методик зосереджується переважно на економічних результатах, інші – на екологічних аспектах або загальних принципах сталого туризму. Водночас для управління дестинаціями потрібна збалансована система індикаторів, яка поєднує кількісні та якісні параметри, враховує специфіку території, є придатною для моніторингу, порівняння та прийняття управлінських рішень.

У сучасних дослідженнях сталості туристичних дестинацій простежується перехід від загального опису сталого туризму до розроблення індикаторних систем, придатних для моніторингу та підтримки управлінських рішень.

Крістьянсдоттір К. Р., Олафсдоттір Р. та Рагнарсдоттір К. В. [4] обґрунтовують необхідність інтегрованого врахування екологічних, соціальних і економічних аспектів сталості туризму. Марінелло С., Буттурі М. А., Гамберіні Р. та Мартіні У. [7] систематизують підходи до групування індикаторів сталих туристичних

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Немашкало Каріна Ромеовна, Мажута В'ячеслав Леонідович, 2026

дестинацій, а Міллер Г. і Торрес-Дельгадо А. [8] наголошують, що вимірювання сталого туризму має бути пов'язане з реальними управлінськими змінами. Расуліманеш С. М., Рамакрішна С., Голл К. М., Есфандіар К. та Сейфі С. [9] розглядають індикатори сталого туризму у зв'язку з Цілями сталого розвитку, що розширює їхнє аналітичне значення.

Важливий внесок у кількісне оцінювання сталості дестинацій зроблено в працях, присвячених композитним індексам, бенчмаркінгу та динамічному порівнянню. Берточчі Д., Каматті Н., Салмасі Л. та ван дер Борг Я. [1] запропонували регіоналізований композитний індикатор для оцінювання сталості туризму в регіонах ЄС. Бланкас Ф. Х., Лосано-Ойола М., Гонсалес М. та Кабальєро Р. [2] розвинули підхід динамічного оцінювання з використанням кількох орієнтирів порівняння, а Лосано-Ойола М., Бланкас Ф. Х., Гонсалес М. та Кабальєро Р. [6] запропонували визначати категорії сталості туристичних дестинацій на основі результатів композитного оцінювання. Лоу А., ДеЛейсі Т. та Макграт Г. М. [5] розглянули індикаторну рамку зеленої економіки для туристичних дестинацій, поєднавши кількісні орієнтири з експертним і стейкхолдерським баченням.

Окрему увагу в науковій літературі приділено практичному використанню індикаторів в управлінні дестинаціями. Фонт К., Торрес-Дельгадо А., Краболу Г., Паломо Мартінес Х., Кантенбахер Й. та Міллер Г. [3] показали, що впровадження Європейської системи туристичних індикаторів саме по собі не гарантує швидкої трансформації політики, якщо індикатори не інтегровані в управлінські процеси. Для українських умов важливою є праця Марусей Т. В. [12], у якій підкреслено значення достовірної статистичної бази для аналізу туристичної галузі.

Вітчизняні дослідження розкривають сталість туризму переважно через екологізацію, регіональний розвиток, післявоєнне відновлення та участь зацікавлених сторін. Гапоненко Г. І., Лістратенко Д. А., Євтушенко О. В. та Шамара І. М. [10] пов'язують екологізацію туристичної діяльності зі сталим розвитком регіонів. Качала С. В., Стасевич Х. А. та Качала Т. Б. [11] аналізують моніторинг послуг екосадиб Карпатського регіону, а Мельник І. Л., Антоненко І. Я. та Вогулкіна Д. В. [13] узагальнюють практики сталого розвитку туризму в регіональному вимірі. Пригара О. В. і Грабар М. В. [14] акцентують увагу на екологізації туризму (Роїк О.). Р. [15] – на його післявоєнному відновленні, Соловій І. П., Адамовський О. М. та Дубовіч І. А. [16] – на сучасному стані та перспективах сталого туризму в Україні. Тимошенко Т. О., Богославець О. Г. та Шевчук О. В. [17] розкривають значення залучення зацікавлених сторін до діяльності організацій з управління туристичними дестинаціями.

Отже, аналіз літератури показує, що формування системи кількісних і якісних індикаторів оцінювання сталості туристичних дестинацій має спиратися на поєднання статистично вимірюваних показників, композитних індексів, динамічного бенчмаркінгу та якісних характеристик управління, екологізації, участі громади й стейкхолдерів. Зарубіжні дослідження пропонують більш формалізовані методичні інструменти оцінювання, тоді як українські праці акцентують увагу на змістових умовах сталого розвитку туризму в регіональному та післявоєнному контексті. Саме поєднання цих підходів створює підґрунтя для розроблення збалансованої системи індикаторів, придатної для оцінювання сталості туристичних дестинацій України.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає в обґрунтуванні та розробленні інтегрованої системи кількісних і якісних індикаторів оцінювання сталості туристичних дестинацій, яка поєднує економічні, соціокультурні, екологічні, управлінські, безпекові та відновлювальні параметри розвитку з урахуванням специфіки України та завдань післявоєнного відновлення туристичних територій.

Виклад основного матеріалу дослідження

Аналіз наукових підходів до оцінювання сталості туристичних дестинацій показує, що сучасні системи індикаторів поступово відходять від простого переліку економічних, соціальних та екологічних показників і набувають більш складної управлінської логіки. Якщо більш ранні підходи переважно відповідали на питання «що саме потрібно вимірювати», то новіші дослідження все частіше зосереджуються на тому, як ці показники можуть бути використані для прийняття рішень, порівняння дестинацій, відстеження динаміки змін та залучення зацікавлених сторін. Саме така зміна дослідницького акценту є принципово важливою для формування системи кількісних і якісних індикаторів оцінювання сталості туристичних дестинацій.

Узагальнення праць Берточчі Д., Каматті Н., Салмасі Л. та ван дер Борга Я. [1], Бланкаса Ф. Х., Лосано-Ойоли М., Гонсалес М. і Кабальєро Р. [2], Фонта Х. та співавторів [3], Крістьянсдоттір К. Р., Олафсдоттір Р. і Рагнарсдоттір К. В. [4], Лоу А., ДеЛейсі Т. та Макграта Г. М. [5], Лосано-Ойоли М. та співавторів [6], Марінелло С. та співавторів [7], Міллера Г. і Торрес-Дельгадо А. [8], Расуліманеша С. М. та співавторів [9] дає підстави виокремити кілька провідних підходів до побудови таких систем. Вони відрізняються рівнем формалізації, способом добору показників, джерелами даних, роллю зацікавлених сторін та здатністю бути використаними в управлінні дестинацією. Їх порівняння подано в табл. 1.

Порівняння підходів показує, що жодна з наявних систем не може бути механічно перенесена в українську практику. Їхня цінність полягає не в прямому копіюванні, а в можливості поєднання окремих методичних рішень. Зокрема, з підходу Берточчі Д. та співавторів [1] доцільно використати ідею регіоналізації композитного індикатора, оскільки туристичні дестинації України істотно відрізняються за рівнем безпеки, доступністю, ресурсною базою, збереженістю інфраструктури та перспективами відновлення. Водночас підхід Бланкаса Ф. Х. та співавторів [2] є важливим завдяки акценту на динаміці, адже для України принципово важливо оцінювати не лише поточний рівень сталості, а й швидкість відновлення дестинації, її здатність адаптуватися до нових умов і зменшувати вразливість.

Не менш важливою є логіка Європейської системи туристичних індикаторів, яку аналізують Фонт Х. та співавтори [3]. Її перевага полягає в тому, що вона розглядає індикатори не як ізольований статистичний інструмент, а як елемент управління дестинацією. Це означає, що показники мають не лише збиратися, а й обговорюватися із зацікавленими сторонами, використовуватися в плануванні, бюджетуванні, проєктному відборі та публічній комунікації. Для українських громад ця обставина є особливо важливою, оскільки багато дестинацій не мають стабільних організацій управління туризмом, а рішення щодо розвитку туризму часто ухвалюються фрагментарно.

Водночас праці Міллера Г. і Торрес-Дельгадо А. [8], Марінелло С. та співавторів [7], Крістьянсдоттір К. Р. та співавторів [4] свідчать, що надмірне ускладнення систем індикаторів може знижувати їхню практичну цінність. Велика кількість показників створює ілюзію повноти оцінювання, але не завжди дає змогу ухвалювати конкретні рішення. Тому для українських умов доцільною є не максимально широка, а керована система індикаторів, яка поєднує обов'язкове базове ядро та змінні модулі, що залежать від типу дестинації.

Особливу увагу слід приділити якісним індикаторам. У роботі Расуліманеша С. М. та співавторів [9] показано, що в дослідженнях сталого туризму переважають об'єктивні показники, тоді як суб'єктивні, управлінські та

стейкхолдерські характеристики представлені значно слабше. Однак саме якісні індикатори дозволяють пояснити, чому одна дестинація здатна використати результати моніторингу для реальних змін, а інша лише формально фіксує статистику. Для України це має ключове значення, оскільки сталість дестинації залежить не лише від ресурсного потенціалу, а й від спроможності громади координувати дії, залучати бізнес, підтримувати довіру мешканців, працювати з ризиками та реалізовувати проєкти відновлення.

Таблиця 1. Узагальнення підходів до побудови систем індикаторів оцінювання сталості туристичних дестинацій

Зміст підходу	Переваги	Недоліки
Формування системи показників за економічним, соціальним, екологічним та управлінським вимірами	Забезпечують комплексне бачення дестинації; дозволяють поєднати різні аспекти сталості; придатні для аналітичного моніторингу	Часто є надто широкими; потребують значної кількості даних; не завжди мають чіткий механізм використання в управлінні
Побудова узагальненого індексу сталості з урахуванням регіональних відмінностей	Дає змогу порівнювати території; зручний для рейтингового аналізу та регіональної політики	Може приховувати внутрішні диспропорції; залежить від способу нормалізації та вагування показників
Порівняння дестинації не лише зі статичним еталоном, а й із власною динамікою та групою подібних територій	Дає змогу бачити прогрес або регрес; дозволяє порівнювати подібні дестинації між собою; підвищує управлінську цінність оцінки	Потребує часових рядів; складніше пояснюється для практиків; вимагає типологізації дестинацій
Система моніторингу сталості дестинацій, що поєднує індикатори, процедури збору даних і участь зацікавлених сторін	Має чітку управлінську логіку; поєднує кількісні та якісні дані; орієнтована на практичне використання	Не гарантує автоматичних змін у політиці дестинації; потребує інституційної спроможності та регулярного збору даних
Встановлення зв'язку між показниками туризму та глобальними цілями сталого розвитку	Підвищує концептуальну обґрунтованість; дозволяє пов'язати туризм із ширшою політикою розвитку	На рівні конкретної дестинації може бути надто загальним; не всі ЦСР легко операціоналізуються через туристичні показники
Акцент на ресурсній ефективності, кліматичній відповідальності, екологічному навантаженні та соціальній інклюзії	Добре розкриває екологічний вимір сталості; посилює увагу до викидів, води, енергії, відходів, локальної економіки	Частина екологічних показників складна для збору; потрібні спеціальні дані від бізнесу та громад
Присвоєння дестинаціям певних класів залежно від рівня сталості та динаміки змін	Зрозумілий формат для управлінців і громад; полегшує комунікацію результатів	Є ризик спрощення складної картини; потрібні прозорі правила класифікації
Формування та інтерпретація показників за участю громади, бізнесу, органів влади, туристів, експертів	Дозволяє врахувати локальну специфіку; посилює зв'язок між оцінюванням і рішеннями	Може бути суб'єктивним; потребує фасилітації, довіри та регулярної взаємодії

Джерело: узагальнено авторами на основі [1-9]

На основі узагальнення цих підходів можна запропонувати інтегровану систему оцінювання сталості туристичних дестинацій, яка має включати два взаємопов'язані контури: кількісний і якісний. Кількісний контур забезпечує вимірюваність, порівнюваність і динамічний аналіз. Якісний контур дозволяє оцінити управлінську спроможність, рівень залучення зацікавлених сторін, соціальну прийнятність туристичного розвитку, безпекову готовність і здатність дестинації до відновлення.

До кількісного контуру доцільно включити 6 блоків індикаторів. Перший блок – економічна життєздатність дестинації. Він має відображати туристичні потоки, кількість ночівель, середню тривалість перебування, завантаженість засобів розміщення, доходи від туризму, зайнятість у туристичній сфері, надходження туристичного збору та частку локальних закупівель у туристичному ланцюгу. Другий блок – соціокультурна збалансованість. До нього доцільно віднести туристичне навантаження на місцеве населення, доступність туристичних послуг для різних груп відвідувачів, кількість і якість подій, орієнтованих на місцеву культуру, а також показники збереження та використання культурної спадщини.

Третій блок має охоплювати екологічне навантаження. Він повинен включати показники споживання енергії та води в розрахунку на одну ночівлю туриста, частку роздільно зібраних відходів та частку відходів, фактично переданих на перероблення, частку туристичних підприємств, які використовують екологічні практики, частку прибуттів громадським або низьковуглецевим транспортом, а також орієнтовний вуглецевий слід туристичної діяльності. Саме цей блок є найбільш складним для збору даних, але без нього оцінювання сталості залишається неповним. Це підтверджує і підхід Лоу А. та співавторів [5], у якому екологічні та ресурсні характеристики розглядаються як необхідна основа «зеленої» економіки туристичних дестинацій.

Четвертий блок – управління дестинацією. Він має включати наявність стратегії сталого розвитку туризму, виконання плану дій, регулярність моніторингу, відкритість даних, наявність робочої групи зацікавлених сторін, участь бізнесу та громадськості в ухваленні рішень. П'ятий блок – стійкість і післявоєнне відновлення. Він є специфічним для України і має відображати частку відновленої туристичної інфраструктури, диверсифікацію туристичного продукту, частку внутрішнього попиту, інвестиції у відновлення, створення нових туристичних маршрутів на безпечних територіях, а також відновлення природних і культурних об'єктів. Шостий блок – безпека й доступність. До нього варто включити транспортну доступність, фізичну доступність об'єктів, наявність кризових і евакуаційних протоколів, інформаційну готовність дестинації, доступність медичної допомоги та актуальність комунікації щодо безпеки туристів.

До якісного контуру доцільно включити оцінювання якості залучення стейкхолдерів, рівня довіри між владою, бізнесом і громадою, спроможності органу або команди управління дестинацією, узгодженості туристичного розвитку з просторовим плануванням, справедливості розподілу вигод від туризму, якості кризової комунікації, готовності бізнесу до екологічної трансформації та здатності громади адаптувати туристичний продукт до нових умов.

Принципово важливим є те, що система не повинна зводитися до одного узагальненого бала. Слід передбачити 3 рівні результатів оцінювання. Перший – профіль дестинації за окремими блоками, який показує сильні та слабкі сторони. Другий – інтегральний індекс сталості, що дозволяє здійснювати узагальнене порівняння. Третій – динамічний індекс прогресу, який відображає зміни дестинації в часі. Саме поєднання статичного та динамічного вимірів дозволяє уникнути ситуації, коли дестинація з кращими стартовими умовами постійно виглядає успішнішою, навіть якщо інша територія демонструє швидше відновлення та якісніші управлінські зміни.

Для побудови інтегрального індексу доцільно використовувати нормалізацію показників. Показники, зростання яких свідчить про покращення сталості, мають нормалізуватися у прямому напрямі. Показники, зростання яких означає посилення навантаження або ризику, мають обчислюватися у зворотному напрямі. Для кожного блоку розраховується субіндекс, а загальний індекс сталості визначається як збалансоване середнє значення між блоками. Це дозволяє зменшити ризик повної компенсації, коли високі економічні результати приховують слабкі екологічні або соціальні показники.

Окремо слід передбачити типологізацію туристичних дестинацій. Для України недоцільно порівнювати за єдиною шкалою великі міські дестинації, природоорієнтовані території, курортні громади, прикордонні території, дестинації культурної спадщини та громади, що перебувають у процесі післявоєнного відновлення. Тому порівняння має здійснюватися у двох площинах: загальнонаціональній та в межах груп подібних дестинацій. Такий підхід поєднує логіку регіоналізованого індикатора [1] і динамічного оцінювання з кількома еталонами [2].

З метою підвищення практичної цінності оцінювання доцільно запровадити управлінські класи дестинацій. Дестинація може отримати один із таких класів: «ризикова», «стабілізована», «адаптивна», «стала» або «лідер відновлення». Такі класи мають присвоюватися не лише за поточним інтегральним індексом, а й за динамікою змін. Саме тут може бути використана логіка «класів сталості», запропонована Лосано-Ойолою М. та співавторами [6], але адаптована не як іміджеве позначення, а як інструмент стратегічного управління.

Запропонована логіка інтегрованої системи індикаторів наведена на рис. 1.

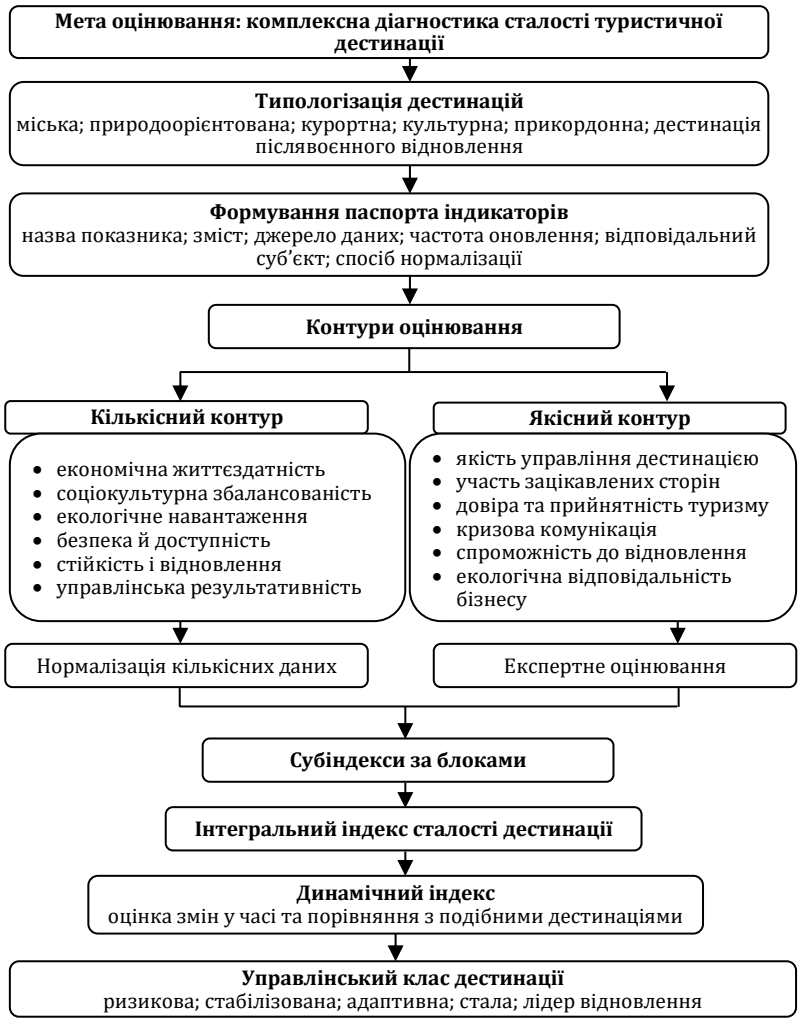

Рис. 1. Концептуальна схема формування інтегрованої системи кількісних і якісних індикаторів оцінювання сталості туристичних дестинацій України. *Джерело: розроблено авторами*

Запропонована система має кілька методичних особливостей. Так, вона поєднує індикатори стану й процесу. Індикатори стану показують, у якому становищі перебуває дестинація на певний момент часу. Індикатори процесу відображають, чи існує управлінська робота, спрямована на поліпшення цього стану. Для післявоєнної України це надзвичайно важливо, оскільки частина дестинацій може мати низькі стартові показники через руйнування або втрату туристичних потоків, але водночас демонструвати високу якість управління, активну участь громади та позитивну динаміку відновлення.

Другою особливістю є те, що система передбачає поєднання універсальних і змінного компонентів. Універсальне ядро має бути однаковим для всіх дестинацій і включати обмежену кількість базових показників, необхідних для порівняння. Змінні модулі мають враховувати специфіку території. Для природоорієнтованих дестинацій важливішими будуть індикатори навантаження на екосистеми, стану природних ресурсів, екологічної сертифікації та низьковуглецевої мобільності. Для міських дестинацій – навантаження на інфраструктуру, культурні події, доступність, громадський транспорт і розподіл вигод від туризму. Для дестинацій післявоєнного відновлення вирішальне значення матимуть стан інфраструктури, безпекова готовність, відновлення культурної спадщини, інвестиції, внутрішній попит і соціальна згуртованість громади.

Однією з особливостей запропонованої системи індикаторів є те, що оцінювання має бути пов'язане з управлінським циклом. Показники повинні збиратися не лише для звітності, а й для коригування стратегій, планів дій і програм відновлення. Тому кожен індикатор має супроводжуватися так званим паспортом: визначенням показника, одиницею виміру, джерелом даних, періодичністю оновлення, відповідальним суб'єктом і способом використання результатів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, на основі аналізу наукових підходів до оцінювання сталого туризму визначено, що найбільш продуктивними для побудови системи індикаторів є підходи, які поєднують кілька методичних рішень: інтегровані набори показників, композитні індекси, динамічне порівняння, типологізацію дестинацій, стейкхолдерське оцінювання та управлінську інтерпретацію результатів. Водночас пряме перенесення зарубіжних моделей у практику України є недоцільним, оскільки українські туристичні дестинації функціонують в умовах суттєвих безпекових, інфраструктурних, демографічних та економічних трансформацій, пов'язаних із війною та завданнями післявоєнного відновлення.

Запропоновано інтегровану систему оцінювання сталості туристичних дестинацій, яка включає два взаємопов'язані контури: кількісний і якісний. Кількісний контур орієнтований на статистично вимірювані показники економічної життєздатності, соціокультурної збалансованості, екологічного навантаження, безпеки й доступності, стійкості та відновлення, а також управлінської результативності. Якісний контур спрямований на оцінювання управлінської спроможності дестинації, участі зацікавлених сторін, довіри та прийнятності туризму для місцевої громади, кризової комунікації, спроможності до відновлення та екологічної відповідальності бізнесу.

Обґрунтовано, що система індикаторів має будуватися як поєднання базового ядра та змінних модулів. Базове ядро забезпечує порівнюваність дестинацій, тоді як змінні модулі дозволяють ураховувати особливості міських, природоорієнтованих, курортних, культурних, прикордонних дестинацій, а також територій післявоєнного відновлення. Такий підхід дає змогу уникнути надмірної уніфікації та забезпечити реальну придатність системи для різних типів туристичних територій.

Доведено, що в умовах України особливого значення набуває поєднання статичного й динамічного оцінювання. Статичний вимір дозволяє визначити поточний рівень сталості дестинації, тоді як динамічний індекс прогресу дає змогу оцінити зміни в часі, темпи відновлення, адаптивність управління та результативність реалізованих заходів. Це особливо важливо для дестинацій, які зазнали втрат або обмежень унаслідок війни, але мають потенціал для поступового відновлення та переходу до більш стабільних моделей розвитку.

Практична цінність запропонованої системи полягає в тому, що вона може бути використана як інструмент діагностики, моніторингу та підтримки управлінських рішень на рівні територіальних громад, регіонів і організацій, що управляють туристичними дестинаціями. Її застосування дає змогу визначати пріоритети відновлення, виявляти слабкі місця у розвитку дестинації, порівнювати території між собою, формувати інвестиційні та екологічні проєкти, посилювати комунікацію з громадою та забезпечувати більш обґрунтоване планування туристичного розвитку.

Перспективи подальших досліджень полягають у деталізації складу індикаторів за кожним блоком, розробленні методики їх нормалізації та вагування, формуванні шкал якісного оцінювання, а також у апробації запропонованої системи на різних типах туристичних дестинацій України. Окремої уваги потребує перевірка практичної придатності системи для дестинацій, що перебувають на різних етапах післявоєнного відновлення, оскільки саме для них поєднання індикаторів сталості, безпеки, адаптивності та відновлювальної спроможності має найбільше управлінське значення.

Література

1. Bertocchi D., Camatti N., Salmasi L., van der Borg J. Assessing the tourism sustainability of EU regions at the NUTS-2 level with a composite and regionalised indicator. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31. № 7. P. 1738–1755. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2021.2000993
2. Blancas F.J., Lozano-Oyola M., González M., Caballero R. A dynamic sustainable tourism evaluation using multiple benchmarks. *Journal of Cleaner Production*. 2018. Vol. 174. P. 1190–1203. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.10.295
3. Font X., Torres-Delgado A., Crabolu G., Palomo Martinez J., Kantenbacher J., Miller G. The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31. № 7. P. 1608–1630. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1910281
4. Kristjánsdóttir K.R., Ólafsdóttir R., Ragnarsdóttir K.V. Reviewing integrated sustainability indicators for tourism. *Journal of Sustainable Tourism*. 2018. Vol. 26. № 4. P. 583–599. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1364741
5. Law A., DeLacy T., McGrath G.M. A green economy indicator framework for tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*. 2017. Vol. 25. № 10. P. 1434–1455. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1284857
6. Lozano-Oyola M., Blancas F.J., González M., Caballero R. Sustainable tourism tags to reward destination management. *Journal of Environmental Management*. 2019. Vol. 250. Art. 109458. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.109458
7. Marinello S., Butturi M.A., Gamberini R., Martini U. Indicators for sustainable touristic destinations: A critical review. *Journal of Environmental Planning and Management*. 2023. Vol. 66. № 1. P. 1–30. DOI: https://doi.org/10.1080/09640568.2021.1978407
8. Miller G., Torres-Delgado A. Measuring sustainable tourism: A state of the art review of sustainable tourism indicators. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31. № 7. P. 1483–1496. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2213859
9. Rasoolimanesh S.M., Ramakrishna S., Hall C.M., Esfandiar K., Seyfi S. A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the sustainable development goals. *Journal of Sustainable Tourism*. 2023. Vol. 31. № 7. P. 1497–1517. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1775621
10. Гапоненко Г.І., Лістратенко Д.А., Євтушенко О.В., Шамара І.М. Екологізація туристичної діяльності як фактор сталого розвитку регіонів України. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2023. № 18. С. 52–61. DOI: https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-18-06
11. Качала С., Стасевич Х., Качала Т. Моніторинг послуг екосадиб Карпатського регіону та шляхи підвищення рівня екологізації туризму. *Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування*. 2023. Т. 14. № 1(27). С. 108–119. DOI: https://doi.org/10.31471/2415-3184-2023-1(27)-108-119
12. Марусей Т.В. Особливості статистичних досліджень туристичної галузі. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. С. 224–229. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-72
13. Мельник І.Л., Антоненко І.Я., Вогулкіна Д.В. Практики сталого розвитку туризму у регіональному вимірі. *Економіка і регіон*. 2024. № 4(95). С. 105–111. DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4(95).3613
14. Пригара О.В., Грабар М.В. Екологізація туризму як умова сталого розвитку. *Інтелект XXI*. 2021. № 5. С. 16–19. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-5.3
15. Роїк О.Р. Напрямки сталого розвитку туризму України в умовах післявоєнного відновлення. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 58–61. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-9
16. Соловій І.П., Адамовський О.М., Дубовіч І.А. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. С. 191–196. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79
17. Тимошенко Т.О., Богославець О.Г., Шевчук О.В. Європейський досвід залучення зацікавлених сторін в проєктній діяльності організацій з управління туристичними дестинаціями: приклад Швеції для України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. С. 453–460. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-59

References

1. Bertocchi D., Camatti N., Salmasi L., van der Borg J. (2023) Assessing the tourism sustainability of EU regions at the NUTS-2 level with a composite and regionalised indicator. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 31, no. 7, pp. 1738–1755. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2021.2000993
2. Blancas F. J., Lozano-Oyola M., González M., Caballero R. (2018) A dynamic sustainable tourism evaluation using multiple benchmarks. *Journal of Cleaner Production*, vol. 174, pp. 1190–1203. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.10.295

3. Font X., Torres-Delgado A., Crabolu G., Palomo Martinez J., Kantenbacher J., Miller G. (2023) The impact of sustainable tourism indicators on destination competitiveness: The European Tourism Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 31, no. 7, pp. 1608–1630. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1910281
4. Kristjánsdóttir K. R., Ólafsdóttir R., Ragnarsdóttir K. V. (2018) Reviewing integrated sustainability indicators for tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 26, no. 4, pp. 583–599. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1364741
5. Law A., DeLacy T., McGrath G. M. (2017) A green economy indicator framework for tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 25, no. 10, pp. 1434–1455. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1284857
6. Lozano-Oyola M., Blancas F. J., González M., Caballero R. (2019) Sustainable tourism tags to reward destination management. *Journal of Environmental Management*, vol. 250, article 109458. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2019.109458
7. Marinello S., Butturi M. A., Gamberini R., Martini U. (2023) Indicators for sustainable touristic destinations: A critical review. *Journal of Environmental Planning and Management*, vol. 66, no. 1, pp. 1–30. DOI: https://doi.org/10.1080/09640568.2021.1978407
8. Miller G., Torres-Delgado A. (2023) Measuring sustainable tourism: A state of the art review of sustainable tourism indicators. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 31, no. 7, pp. 1483–1496. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2023.2213859
9. Rasoolimanesh S. M., Ramakrishna S., Hall C. M., Esfandiar K., Seyfi S. (2023) A systematic scoping review of sustainable tourism indicators in relation to the sustainable development goals. *Journal of Sustainable Tourism*, vol. 31, no. 7, pp. 1497–1517. DOI: https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1775621
10. Haponenko H. I., Listratenko D. A., Yevtushenko O. V., Shamara I. M. (2023) Ekolohizatsiia turystychnoi diialnosti yak faktor staloho rozvytku rehioniv Ukrainy [Greening of tourism activity as a factor of sustainable development of the regions of Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriia: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm – The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, no. 18, pp. 52–61. DOI: https://doi.org/10.26565/2310-9513-2023-18-06
11. Kachala S., Stasevych Kh., Kachala T. (2023) Monitorynh posluh ekosadyb Karpatskoho rehionu ta shliakhy pidvyshchennia rivnia ekolohizatsii turyzmu [Monitoring the services of eco-estates in the Carpathian region and ways to increase the level of tourism greening]. *Ekolohichna bezpeka ta zbalansovane resursokorystuvannia – Ecological Safety and Balanced Use of Resources*, vol. 14, no. 1(27), pp. 108–119. DOI: https://doi.org/10.31471/2415-3184-2023-1(27)-108-119
12. Marusei T. V. (2022) Osoblyvosti statystychnykh doslidzhen turystychnoi haluzi [Features of statistical research in the tourism industry]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 40, pp. 224–229. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-72
13. Melnyk I. L., Antonenko I. Ya., Vohulkina D. V. (2024) Praktyky staloho rozvytku turyzmu u rehionalnomu vymiri [Sustainable tourism development practices in the regional dimension]. *Ekonomika i rehion – Economics and Region*, no. 4(95), pp. 105–111. DOI: https://doi.org/10.26906/EiR.2024.4(95).3613
14. Pryhara O. V., Hrabar M. V. (2021) Ekolohizatsiia turyzmu yak umova staloho rozvytku [Greening tourism as a condition for sustainable development]. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, no. 5, pp. 16–19. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-5.3
15. Roik O. R. (2023) Napriamky staloho rozvytku turyzmu Ukrainy v umovakh pisliavoiennoho vidnovlennia [Directions of sustainable tourism development in Ukraine under conditions of post-war recovery]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Space*, no. 184, pp. 58–61. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-9
16. Solovii I. P., Adamovskyi O. M., Dubovich I. A. (2023) Stalyi turyzm: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Sustainable tourism: current state and prospects of development in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 50, pp. 191–196. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79
17. Tymoshenko T. O., Bohoslavets O. H., Shevchuk O. V. (2023) Yevropeiskyi dosvid zaluchennia zatsikavlenykh storin v proiektnii diialnosti orhanizatsii z upravlinnia turystychnymy destynatsiiamy: pryklad Shvetsii dlia Ukrainy [European experience of involving stakeholders in project activities of destination management organizations: the case of Sweden for Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 51, pp. 453–460. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-59

Стаття надійшла до редакції / Received 18.07.2026 **Прийнята до друку / Accepted 12.08.2026**
Опубліковано/ Published 04.09.2026